

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ НОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.

МАРТ

19

СУББОТА

№ 65 (4549).

Өртөө 20 көп.

1960 чылда сорулгавыс мындыг:

Малдың баш санын өстүрери: Мал продуктуларын бүдүрери:
Мыйыстыг бода малды—12 хуу. Ээтти—27,5 муң тонна.
Хойларны, өшкүлөрн—18 хуу. Сүттү—40,8 муң тонна,
Хаваннарны—7,2 хуу. Дүктү—1602 тонна.

Материалдарны тудуг шөлдеринче

Чеди чылдың ийги чылында колхозчуларның материалдык чаагай байдалын болгаш культуруту деңгээлин улам ыңай беддеринге эки шынарлыг чурттага бажындарын база нийтинин малын чыгыс кажаалары тударының планын чогуураа өйдө күүседире улуг учурудуз. Чүгө бо чылын бешик бестин областың колхозтары 1050 чурттага бажындарын, культурамдыраалдың 64 тудугларын болгаш нийтин-биле барык 111 муң баш мал кирер кажааларны тудар улуг сорулганы салган. Бо улуг сорулганы өй-шаанда, эки шынарлыг боттандырарда, чүгүн-даа мурнунда ол тудугларга херегелер бугу тудуг материалдарын баш бурунгаар белеткеп, тудуг кылып шөлдерге бүрүн сөөртүп алыры—тудуг планын күүседириниң кол негелдери болур.

Партияның болгаш чазаттың материал-техниктиг дуздалмачызын, боттарында бар курлавырларын болгаш аргаларын шын ажыгавышсаан, эртен чылын тудуг материалдарын хөйү белеткеп, оларны тудуг шөлдеринче баш уду сөөртүп алырын азырган колхозтар болгаш бригадалар тудугтуң чыл планын чартык чылда-ла ыракта ажыра күүсеткен. Илангыч Каз-Хем районда «Төр-Хөл» колхоз 1959 чылдың бугу тудуг планын хуусаа бетинде чүгө алды айлар иштинде: чурттага бажындарын—104 хуу, культура-амыдыралдың болгаш бугу тудугларын—102,3 хуу, мал кажааларын—120 хуу күүсеткени хереки болур. Ол ышкаш ыңдык колхозтарга Чөөн-Хемчикте «Искра», «Өвүр» «Коммунизмге орук» колхозтар, оларның тудуг бригадалары камааржыр. Ол колхозтарның тудуг бригадалары—кышкы, чыгыт үеде тудуг ыжын болгаш анаа херегелер еске-да материалдарны тудуг шөлдеринче баш уду бүрүн сөөртүп алганын тудуг планын хуусаа бетинде, бедик шынарлыг күүседириниң чедиш ап турар бис—деп чугаалап турарлар.

Тудуг ажылын ол колхозтарның тудуг бригадаларының дуздалганын бугаар шак ыңчаар чедишкенин чорудуп болурунун бугу аргалары еске-да колхозтарда, тудуг бригадаларында бар. Иңдыг турбуже, СЭКП-ниң чамдык райкомнары, райкүсскомнар ол ажылга удурутуган болгаш контролду кошканын, ала-чагаарлашкынче киргени-биле бо чылдың ийи айларын дургузуна колхозтарда тудуг ыжын кезип белеткөөриниң планы 57,8 хуу, а оларны тудуг шөлдерин сөөртүүнүн планы чүгө 20,8 хуу, даш белеткөөрү—13,4 хуу күүсеткен. Тудуг материалдарын белеткөөрин болгаш сөөртүүн Чөөн-Хемчик, Каз-Хем районнарының колхозтары чүгөрү чорудуп турар. Тудуг ыжын кезип белеткөөриниң планын ол районнарының колхозтары 68,2—77,3 хуу, сөөртүүнү—45,1—43,3 хуу күүсеткен.

Сут-Хөл, Эрзин, Тожу, Тес-Хем, Барыш-Хемчик, Бай-Тайга болгаш өвүр районнарының партия, совет болгаш көдө ажил-агый органдары тудуг ыжын кезип белеткөөрин база тудуг участоктарына сөөртүп чедирерин тодаргай удурутпай, ол ажылды үзгүрүнчө чедирип турарлар. Тожу, Эрзин болгаш Сут-Хөл райкүсскомнар, оларның тудуг ыжындары колхозтарда тудуг материалдарын белеткеп сөөртүүн удурутуп контролдуураа тамаан чок, харын чеже кубометр ыжын кезип белеткөөрин, ону тудуг шөлүнче сөөрткенин мынчага чедир билбес болуп турар. Тес-Хем районунун үш колхозтары амдыгаа чедир чүгө 1866 кубометр ыжын машина орунче сөөрткөн боордан амдыгаа чангыс-даа кубометрнин тудуг шөлүнче сөөртүп албаан. Ол ышкаш Барыш-Хемчик районунун колхозтары барык 17 муң кубометр тудуг ыжын белеткеп сөөртүп планын тургаш чүгө 1232 кубометрнин сөөрткени чөгөнгө байдалды көргүзүп турар.

Чамдык колхозтарның баштаар чедир болгаш партия органдары тудуг материалдарын белеткеп сөөртүп ажылды эки организасталай турар. Тудуг ыжын тудуг участоктарына өй-шаанда сөөртүп албайн турарымыстан чыл бурун ала хөй ыжын кезип, ону ажыгала чок ирдип каап турар хоралык практика эвезен хөй колхозтарда бар.

Устүнде айтылган чептестерни болдурбас дөш колхозтар баштаар чедир, партия органдарының 1960 чылдың бугу тудугларына четчир санын тудуг материалдарын баш бурунгаар белеткеп, оларны тудуг шөлдеринче сөөртүп чедирериниң темпини дүргөдөй сорулга-биле кичи күжү болгаш тырттар күштү, транспортту өчө эвилелдештирип, күш-ажылы организастап, бо чүгө-ла айтырары СЭКП райкомнарының бирорларына, райсоветтериниң сессияларына, күсскомнарның хураалдарына тургузуп, тудуг материалдарын белеткөөрин база сөөртүүн боттут удурутуп, колхоз, бригада бүрүчүгө, тус-тус тудугчуларын арзынча социалистик чарыкты калбартып, ол ажылды кичээнгеини төүнгө тургузары амгы үеде негетиниң турар.

Чурттага бажындарының, мал кажааларының болгаш еске-да тудугларының жокудашкыны тудуг кылып ыжын, даш материалдарын тудуг шөлүнче чогуур өйдө сөөртүп, дилип белеткөөринде база тудуг, чүгө бугуларын багай чорудуп турарында деп чүбени удурутчу бүрүзү билер ужурау.

Колхозтарда, ылангыч тудуг бригадаларында күш-ажылдың организасташкыны, техниканың ажыгалай болгаш тудуг ажылының механизасташкыны дендиң чептес, оңдууламыдан тудуг херегелер материалдарын белеткеп, тудуг шөлүнче сөөртүүнү темпини дегергей жокудашкыны болуп турар.

СЭКП райкомнары, райкүсскомнар колхоз, бригада бүрүчүгө тудугларын, оң материалдарының сөөртүлгөсүн жокудаан чыгалааннары дүргө илереп, бригадалар, колхозтар тудуг талазы-биле чыл планын хуусаа бетинде, эки шынарлыг күүседирин хандырып дөш тудугчуларга техниктиг, практиктиг боттут дуздалмачыларын чедирериниң шийтирилг хемчеглерин алыр херек.

Чурттага бажындарының, мал кажааларының болгаш еске-да тудугларының жокудашкыны тудуг кылып ыжын, даш материалдарын тудуг шөлүнче чогуур өйдө сөөртүп, дилип белеткөөринде база тудуг, чүгө бугуларын багай чорудуп турарында деп чүбени удурутчу бүрүзү билер ужурау.

Колхозтарда, ылангыч тудуг бригадаларында күш-ажылдың организасташкыны, техниканың ажыгалай болгаш тудуг ажылының механизасташкыны дендиң чептес, оңдууламыдан тудуг херегелер материалдарын белеткеп, тудуг шөлүнче сөөртүүнү темпини дегергей жокудашкыны болуп турар.

СЭКП райкомнары, райкүсскомнар колхоз, бригада бүрүчүгө тудугларын, оң материалдарының сөөртүлгөсүн жокудаан чыгалааннары дүргө илереп, бригадалар, колхозтар тудуг талазы-биле чыл планын хуусаа бетинде, эки шынарлыг күүседирин хандырып дөш тудугчуларга техниктиг, практиктиг боттут дуздалмачыларын чедирериниң шийтирилг хемчеглерин алыр херек.

Чурттага бажындарының, мал кажааларының болгаш еске-да тудугларының жокудашкыны тудуг кылып ыжын, даш материалдарын тудуг шөлүнче чогуур өйдө сөөртүп, дилип белеткөөринде база тудуг, чүгө бугуларын багай чорудуп турарында деп чүбени удурутчу бүрүзү билер ужурау.

Колхозтарда, ылангыч тудуг бригадаларында күш-ажылдың организасташкыны, техниканың ажыгалай болгаш тудуг ажылының механизасташкыны дендиң чептес, оңдууламыдан тудуг херегелер материалдарын белеткеп, тудуг шөлүнче сөөртүүнү темпини дегергей жокудашкыны болуп турар.

Тываның малчыннары! Алдынган хүлээлгелерниң күүселдезиниң чедишкенин мал кыштагладышыкыны шийтирилээр

Малдың баш санын бүрүн камгалаар дээш демисежиңер!
Мал ажылының продуктуларын көвүдөдириниң бүгү курлавырларын ажыглаалыңар!

ХОЙЖУЛАРЫҢ КҮШ-АЖЫЛЫ ООҢ ЧУГААЗЫ

«Тиндиге» совхозтун хойжуу Ооржак Чартай-оол СЭКП ТИ-ниң декабрь Пленумунун доктаалын ташкынынын соонда болуңуң күш-ажылчы чедишкенин өстүрер дөш күженишкенин ажылдап турар. 100 баш хой бүрүчүгө 130 хураганын өстүрерин ол хүлээнген.

Оң күүселдези дөш ажыл, хойнуң ажаалгай болгаш амралы амгы үеде багай эвес. Ам төрөөн 149 хойнуң 150 хураганы чидирг чокка ажаап алдынган. — Хүлээлгени алганда—сөзүңү эвээр ужурап мен, ыңчаар ажылдаар арга бар—деп, хойжу бүрүчүгө чугаалап турар.

Оң кааламында бо чылын төрүүр 341 хой бар. Оларның иштинден 131 хой төрөөн. Амгы берге үеде бугу төртүтүнгөн 132 хураганы ол бүрүн камгалап алган болгаш оларны өки доруктуруп турар. Чеди чылдың ийги чылында 100 баш хой санын 120 хураганын, бир хойдан-на 3 кг дүктү алыр дөш хүлээлгенин күүседип, нийтинин чедишкенин күш-ажылчы салышкынын кирер мен—деп, эш Маалыр-оол чугаалаан.

«НАЙЫРАЛДА» ХОЙЖУ

Бай-Тайга районун «Найырал» колхозунун хойжуу Салчак Маалыр-оол эртен чылын төрөөн 246 хойнуң 272 хураганын чидирг чокка ажаап алган болгаш хой санын 2,5 кг дүктү кырган.

Оң кааламында бо чылын төрүүр 341 хой бар. Оларның иштинден 131 хой төрөөн. Амгы берге үеде бугу төртүтүнгөн 132 хураганы ол бүрүн камгалап алган болгаш оларны өки доруктуруп турар. Чеди чылдың ийги чылында 100 баш хой санын 120 хураганын, бир хойдан-на 3 кг дүктү алыр дөш хүлээлгенин күүседип, нийтинин чедишкенин күш-ажылчы салышкынын кирер мен—деп, эш Маалыр-оол чугаалаан.

УЛАМ ЭКИ АЖЫЛДААР

Өвүр районун «Кызыл туң» колхозунда хойжулар Чамбылдай биле Семис-оол олар хойнуң кыштагладышыкыны өки чорудуп, малдың ажаалдазын-да, олар-азыралы-даа баксыратпаанар. Эш Чамбылдай—268 хойнуң 270, эш Семис-оол—271 хойнуң 271 хураганын бүрүн камгалап алган.

—Малды менди чыл азыраарың берге үеде ам-даа мурну-вуста. Мынчанга мал ажаалгазын болгаш азыралын кичээнгеини улам күштөлдөр бис—деп, ол хойжулар хүлээлгенин турар.

ТҮҢНӨЛ ЭКИ

Улуг-Хем районун Ленин аттыг колхозунун хойжуу Тудуш Север-Хуурак хоочун малчыннарын бирөөн. Оң кааламын улгады берсе-да, ажылдап турары өки.

Коданда хойлар массалык-биле төрүп агаалган. 400 хойдан 180 хой төрөөн, төртүтүнгөн бугу 180 хураганнар бүрүн ажаап алдынган. Хойжуун ажылыга комсомолчу сакманниң Хандываа база-ла эки дуздалып турар.

КОГАРАЛ ЧҮДЕН БОЛГАНЫЛ?

«УТРА 25 чылды» совхозтун Армыскан фермазына хамарышкан 3 кодан инектин, 3 кодан хойнуң кыштагладышыкыны улуг когаралдыг өртүп турар.

Когарал чүдөн болганыл дөш, кыштагладышыкына багай белеткелдин болгаш кышкы үеде боттут хемчеглер албаанын чыгалааннан болган. Чижээ, Дүргөдө хойду Дөшпендиң бир кодан хою январьга чедир кажаа чок чегре хар кырынга тургаш, күжү арып баксыраан. Оң соонда кажаага кирсе-да, чаа тудул дооскан дөш кажаага хойлар улам баксыраан. Мартка чедир ол кодандан 40 ажыг хой өлгөн болгаш 200 ажыг хойнуң күжү арып, иштүтү азыралда кирген. Оң мыай боос хойларның ара салыр чоругу база агаалган.

Ол ышкаш хойжулар Сарыгбай, Көшкендей оларның хойларыны күжү база арып, чүгө азырал күжү-биле туруп турар болгаш өлүм база эвээр эвес. Армысканда эш Монгуш-оолдун кадарын турары 200 молдургаларда колур тывылган, оң улгамындан 10 ажыг молдурга өлгөн болгаш өскелериниң күжү арган.

Белдир-Кежиге инектерде колур үгдөп турар болгаш инектерин күжү арып, когарал база болуп турар. Колур 1959 чылдың күзүндө тынылган турда-ла, совхозтун кол мал эмчизи эш Фанарин, ферманын мал эмчизи эш Ооржак олар ону колур эвээр, кеш аары деп соора билди алган, чогуур хемчег албаанар. Сөзүндө районун мал эмчелери колур деп шынын тып-изереткен соонда, хемчег ал агаалган. Ишчылда-даа багай ажаалдадан, колур-иң салдарындан өлгөн малдарын калдык-бир аарындан өлгөн деп Фанарин биле Ооржак оларның акт тургузуп турары шын эвес.

М. МААДЫ.

Малдың чидириин доктаадыр

Чеди чылдың ийги чылыны баштайгы кварталы төнеринин бугу үзүндө турар. Малдың баш санын өстүрер, оң продуктуларын бүдүрерин, күрүнеге дузарын көвүдөйр талазы-биле алган хүлээлгелериниң бирги кварталда күүселдезин түнээр чөкүшүлүп олурар. Алдынган хүлээлгелер бедик. Оларның күүселдези чүдөн хамарышыл? Районнарың, колхозтарың болгаш совхозтарың партия организасталары, совет, көдө ажил-агый органдары, ажил-агыйларын удурутчулары, тускай эртемчилер мал кыштагладышыкынын шийтирилг үеинде фермаларда, ырач чор олардында малчыннарын күш-ажылы кайы хамарыштан ол шуут камааржыр. Бугу малды хур кыш ажыраары, оң баш санын чеге камгалап алыры областын партия, совет, көдө ажил-агый органдарының дөш хүлээлгени болуп келген болгаш болуңуң турар.

Иңчээлжөк мал кыштагладышыкынын байдалы дүвүрөөсүн болдуруп турар. Дыка хөй ажил-агыйларда мал чедирин төнгөн, а чамдыктарында төнер чокушулуп турар. Оларга чедер аргажок, бугу кырынга туруп шыдаас, мага-болуп угбастаан мал барык-ла ажил-агый бүрүчүгө бар аларган. Муң-муң баш мал хорраан. Малдың хорамчазы доктаавайн, харын хуу бүрүдө көвүдөй турар.

Бин-Хем, Улуг-Хем, Тес-Хем, Эрзин районнарының колхозтарында нийтинин малдың чедириниң, азырал, ажаалдазын чептештирер мал өлүр чорук тырттыла-байн харын улам көвүдөй турар. Бо чылдың чүгө ийи айыңды дүргүчүлү Бин-Хем районун колхозтарындан 3332 баш, Улуг-Хемден—2138 баш, Тес-Хемден—2807 баш, Эрзинден—2212 баш улуг болгаш чаш мал өлгөн. Ол болза, нийтинин ажил-агыйлары чүс-чүс тонна өлгөн, сүттен, дүктөн когараны өл!

Малды хоратпас аргалар турган

Өвүр районун «Кызыл туң» колхозу «Торгалык», «Коммунизмге орук» колхозтарга бодарга мал кыштагладышыкынын талазы-биле ыракта дөшө байдалга туруп болгаш малдың баш санын хорамчазы таварыштырган баш болуп турган. Чүгө дөшө, колхозтун малын баш саны өске колхозтардан эвээр, барык-ла бугу малдың кол кыштагаларында хар чүгө, хат-шуурганнан камгаладыг олар-белдир база четчир.

Иңдыг болза-даа кыштагладышыкына колхоз багай белеткенини, мал кажаалары чедик чок деритининин, малды азырал ажаалдазын багай организастаанын түнелдинде колхозтун хөй санын улуг-даа, чаш-даа малы хорап, колхозтун когаралы болуп турар. Хойжулар Очур-оол, Тынтык олар чыгык кажаа чогундан 65-тен 130 баш чедир анай, хураганнары өгдө азырап, оларның-биле кады чурттап турар.

Январь айның эгизинде тургузу азыраары-биле Ооржак Шириге хүлээлгени 65 баш оларга четпес арган анай, хураганга ситен берип, чамдык таварышталары концентраттар чиртип турар болза-даа оларны суггарбайн турар. Кодан чанында хар бешик чок. Мал өлүп турар. Оң-биле кады чыгык кажаа болгаш мал чедирин-биле хандырылган, элөөн таарымчалыг байдалда Б. Аяк, О. Чамбылдай, Семис-оол, Аяк, Тынтык, Тамдын, Содуна ышкаш малчыннары малды хорамчазы эвээр. Чижээ, Ооржак Чамбылдай мал кыштагладышыкыны агаалгандан бээр чангыс-даа баш мал өлүрбөөн, күзүн хүлөөп алган 297 баш хураганнары менди доруктуруп турар.

Колхоз даргазы эш Очур, партия

партия, совет, көдө ажил-агый органдары нийтинин малын камгалаар талазы-биле чамдык организастыг хемчеглерин алган-даа болза малды хорамчазы доктаавайн турар.

Ам шоолуг эвес үе эрттерге хар эрип, чер барара бээр. Ол ышкаш ырач оларларда мал чыгык кажаадан үнүп, кажаа чок, сугатка чедикмес байдалга таварыш, улам эрип баксыраары билдирг. Оң-биле кады малды ооздашкынын тудуктөшкенин март, апрель айларда болур.

Мал ажылының продуктуларын бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле алдынган хүлээлгелериниң күүселдезин хандырылганын айтканын шийтирилээр үеде улуг-даа, чаш-даа малды баш санын камгалаар, оң чидиргелерин доктааар, малдын продуктулуун бедир айттырыже бугу күштү угландырар ужурау. Ол—областың, районнарының партия, совет болгаш ажил-агый органдарының дөш хүлээлгени.

Мал кыштагладышыкынын доозарының шийтирилг үеинде колхозтарың, совхозтарың бугу малчыннары, ажил-агыйларын удурутчулары, тускай эртемчилери база бугу хөй-ниити бугу ажылды нийтинин малды кыжанып турар айымын малды камгалаарыга чыгартып херек. Бар мал чедирин: өки ситенин, концентраттары кампап, оларны дендигден өң баксыраан малга, чаш малга чыгарылар, ол ышкаш саванын, сүлөстү фермаларге сөөртүүн организастаары чүгө. Зооветеринарияның тускай эртемчилери ол ажылды шуут холга ап, харымчалар ужурау.

Колхозтарда болгаш совхозтарда коммунистер, комсомолчулар! Малдың баш санын камгалаары дөш темиселдин бири олуруунга туркунар! Нийтинин малының хорамчазы бугу хемчеглер-биле доктаадынар!

Сиген канчап төнгөнил?

102 хуу күүсетинген, элөөн хөй савап база бөлдүнгөн хевирлик болуп турар. Херек кырында сиген белеткээр план күүсетинген. 1958 чылда белеткөөн мал чир аргажок ирип калган 20 сараат сиген кырынга немей сиген сараатташ, сиген медээзин ийи каттап көвүдөткөш, меге медээ бердинген дээрин сөөлгү үеде билдинип турар. Белеткөөн элөөн хөй сараат сигенин база сип-тыг көк сулазы эки кажаалап шыдааны-биле күзүн-не мал дойлап чиген. А оң арткап бичин сигенин калдык-даа норма чижек барымдалавайн кайы хамаан чок төтөгөдөп каапкан. Чижээ, суурда төп сүт-баран фермазынга октабры айдан эгелөө бир трактор, 3—4 шынактыг эг-биле хуануң-не сиген сөөртүп турган. Ол сигенге бандык-даа вор-

дир анай, хураганнары өгдө азырап, оларның-биле кады чурттап турар.

Январь айның эгизинде тургузу азыраары-биле Ооржак Шириге хүлээлгени 65 баш оларга четпес арган анай, хураганга ситен берип, чамдык таварышталары концентраттар чиртип турар болза-даа оларны суггарбайн турар. Кодан чанында хар бешик чок. Мал өлүп турар. Оң-биле кады чыгык кажаа болгаш мал чедирин-биле хандырылган, элөөн таарымчалыг байдалда Б. Аяк, О. Чамбылдай, Семис-оол, Аяк, Тынтык, Тамдын, Содуна ышкаш малчыннары малды хорамчазы эвээр. Чижээ, Ооржак Чамбылдай мал кыштагладышыкыны агаалгандан бээр чангыс-даа баш мал өлүрбөөн, күзүн хүлөөп алган 297 баш хураганнары менди доруктуруп турар.

Колхоз даргазы эш Очур, партия

Сиген канчап төнгөнил?

102 хуу күүсетинген, элөөн хөй савап база бөлдүнгөн хевирлик болуп турар. Херек кырында сиген белеткээр план күүсетинген. 1958 чылда белеткөөн мал чир аргажок ирип калган 20 сараат сиген кырынга немей сиген сараатташ, сиген медээзин ийи каттап көвүдөткөш, меге медээ бердинген дээрин сөөлгү үеде билдинип турар. Белеткөөн элөөн хөй сараат сигенин база сип-тыг көк сулазы эки кажаалап шыдааны-биле күзүн-не мал дойлап чиген. А оң арткап бичин сигенин калдык-даа норма чижек барымдалавайн кайы хамаан чок төтөгөдөп каапкан. Чижээ, суурда төп сүт-баран фермазынга октабры айдан эгелөө бир трактор, 3—4 шынактыг эг-биле хуануң-не сиген сөөртүп турган. Ол сигенге бандык-даа вор-

ма турбайн. Сигенин экеп каарга инектер чүк бүрдүгөн үгелер тургаш, төндүргөн.

Улуг-Ховуга болгаш еске-да таара шөлдерин чиге-тараа саванын бөлгөш, ону сарааттап камгалаанындан ол савап база-ла мал дөш болган.

Мал чедирин белеткээр-даа, ону чыгарып, малга чедиртир үеде-даа болдунган харымчалга чок чорукту түнелдине нийтинин малын азыраар сиген чок берге байдалга колхоз таварышкан. Колхоз баштаар чери бо байдалын тургузуна бергенин анализтеп, нийтинин малын чедир-биле хандырып, малды камгалаар хемчегин доп-дораан боттандыраа чогуур.

С. ЛАСКОРИМ.

Москва, Кремль, 1960 чылдың март 16-да.

Н. ХРУЩЕВ.

Сан-Франциско хоорай, караван Лодж-отель, 1960 чылдың март 16-да.

Биче сержант ЗИГАНШИН анаа дайынчылар ПОПЛАВСКИЙ КРЮКОВСКИЙ ФЕДОТОВ

Эргим Никита Сергеевич! Совет Армияның бөдүүн дайынчылары бистерге хамарыштыр Силериниң ада-өбүдү ээнуу болур сөстөрүңериниң сактай ханышкын болгаш өөрүп четтиришкенин-биле номчудуус. Бистерниң үлүүвүске таварышкан аар-берге шылгалдаларын хунеринде Ие-төрөөн чуртувустун дугайын бичи-даа када утпайн чораян бис, чангаар болушкунуң айымынга уду демисежиринге анаа ынакшыл бистерни күш кирип турган. Дайынчы хүлээлгевиске шыңчы болбушаан, совет солдаттар канды болза чогуурул, ыңчаар демисежирин оралдажып чораян бис.

Бистер күш кирип, кадык-чаагай кылдыр сегип тур бис, дайынчы чыскаалга бодувустун туружувусту база каттап эвээр дөш төрөөн черивиске дүргө-не эеп чедө бээрин күзеп турарымысты Силерге айткандыкыс.

Эргим Никита Сергеевич, Силерниң чыгык күзелиңерге хары кылдыр: «Совет Эвилелинге бараан болуп тур бис!» деп харылап тур бис.

П А Р Т И Й Ж И А М Ы Д Ы Р А Л

Комсомол ажылынга партийжи удуртулганы экижидер

Улут-Хем районун партия организац... Комсомол ажылынга удуртулганы элден экижидер. Моод уламандан аныктар ортузунга кижизилде массалык ажал сөөгү үзе көсү илереп, колхозтарда, бугуруле болган албан организацин чараларында үлгелерин ажалдап турар комсомолчулар болган аныктар улам көбүдөп турар.

«Чодураа» колхозта К. Дашыл-оолдун аныктар эвенуо эртен чылы 70 гектар кукуруза шөлүнүн гектар бүрүзүндө 480 центер, «УТКА»-нын 25 чылы совхозта Н. Неподлиннин эвенуо 120 гектарын гектарындан-на 350 центер ногаан массаны өстүрүп алган. Ол мншап совхозтун Ишти-Хем сут-бараан фермазында коммунисттик үш-ажыл бригаданын экижигү-нери А. Дамбаажык, С. Адымаа, А. Свинина олар боттарында быжылаан инек бүрүзүндө 2200 кг сүттү салган.

Районда 40 ажал комсомол организацлары бар. Олар анык ескенин, комсомолчуларын муракчы үлгелерин калбартырына кижизилде-галг болган организас-массалык ажалдарын улам калбартып турар. Манаа чижек кылдыр «Чодураа» колхозта комсомол организацязын (секретары эш У. Даспаачык) көргүзүп болур.

Комсомол комитети ай санында ажалын план өзүгээр чорудуп турар. Комсомолчулар болган аныктар барык нуруузун хөй-ниити ажал даалгалыг. Удуртуу шиптиренин,

тааскаа ажалдып күссөздөсүн ко-митет доктаамал хынап турар. Ар-тель бугурулегииния ажалы-бүрү адырларында 70 ажал (ош ишти-ле сааныч 23) комсомолчулар ажал-лап турар. Мыйбастыг бода малды карылап турар бригадир эш Ха-ров, колхоз баштаар чериниң дарга-зының ораалкчызы эш Шивит-оол, саң ажалдагчызы эш Базыр-оол, трактор-хову ажалынң бригадир эш Аняй-оол мншап ажалы-ишке үлгелерин организагчы комсомолчу-лар хөй.

Райондун үлгүлү, ведө ажал-агалы болган культура тургузууш-унунун адырларында комсомолчу-лар киришпейн турар ыдыг ажал-у частоту чок. Аныктар бугу-ле чер-лерде, демниг, көгүлү ажалдап турар. Ленин аттыг колхозта кадарчы эш Дарыймаа, «Улут-Хал» колхозта хураган ажаакчызы эш Партизан, «Х Улут хурал» колхозта дилга ажаакчызы эш Калашникова мншап муракчы комсомолчуларын хөйү көргүзүп болур.

СЭКП Төп Комитетинин (1959 ч.) декабрь Пленумунун шиптирени боттандырар кемчелер тагалы-биле айтырыгы комсомол райкомунуң бо чылдың февральда болган пленуму-га тускайлап чугаалашкан. Чеди чылдың ийги чылмыда көдө ажал-агалыны улам мнай хөгжүдөринге комсомол организацларының то-ларгай сорулгаларын айткан док-таалды пленум үндүргөн. Райондун

комсомол организацлары ош бот-тандырып өгөлей берген.

Моон-биле кады чамдык партия эге организацлары комсомол ажалын дык четпес удуртуп турарын база айтыр херек. Чижээ, «Улут-Хал» колхозта комсомол организа-циясы (секретары эш Мадыр-оол) көчүгү багай ажалдап турар. Ажалынң планы чок, аныктар орту-зунга кижизилде, культура-масса-лыг ажал организацаттырмай турар. Ону ина парторганизация, ош секретары эш Мижит-Доржу билп тура-ла, боттуг кемчө албайн, хун бүрү удуртпай көлөнгө четпес.

Комсомол ажылынга партийжи удуртулганын кошмак болуп турары-нын фактылары райүлгүлүр комби-налдына, «СЭКП-нин ХХ съездин» колхозта, райпода болган «УТКА»-нын 25 чылы совхозта база илереп турар. Бо черлерде комсомолдун по-лит-өредилгелери четпес организа-цаттырган, анык ескенинң орту-зунга күш-ажылдык болган хөй-ниитинин чүрүмүн үрөөр чорутар база бар.

Анык ескенинң ортузунга кижизилде ажалын агмы негелденин деленилге чедир бедилери чутула. Бо тагалы-биле партия эге органи-зацларының комсомолга удурту-галын экижидер херек. Бугу-ле кижизилде ажалы СЭКП Төп Коми-тетиниң «Амгы үениң байдалында партияни пропагандалык сорулгалары-нын дугайында» доктаалына үн-дөшүлгөсүн турар укжурут.

М. КАВАА-САРЫГ, «Шынык» корреспонденти.

Садыгжы С. Чигжитиң кыйгырыын хүүлөп ап тур мен

Улетпүр болган аш-чем бараанырынга ажалчы чонпариниң хун бүрүдө өзүп турар херекелерин улам дээр хандырар дугай-ында Коммунистг партияниң болган Совет чазактың салган сорулгалын амидиралга боттандырар, чеди чыл планының ийги чылмын оннаадаларын хуусаа бетинде күссөдир дөш Тожунун Салдамда магазин өргөлдөкчн эш Сат Чигжит бодунга тодаргай хуузалгелерин алгаш, мейи социалистг чарышка кыйгырганын кизи-биле деткип, хулап алгаш, харышлап тур мен.

Чеди чылдың ийги чылмын—1960 чылдың оннаадаларын хуусаа бетинде күссөдир дөш бодунга дараажыда хуузалгелерин алдык: чонуну ортузунга салгыны улам дээр организацтап тур-гаш, бо чылдың бараан саарылганынң планын декабрь 15-ке чедир ажыр күссөдир, малчынаарын ортузунга барааныры чедир садыгжыларын үргүзү организацтап, малчынаарга сол-ун номчулгалык, бөсөдөлөрн кылды берип турар. Часык хову ажалдарынын, ситен кезилдесинин, дүжүг ажап алышканынын үенинде ажал-ишчилерин хун бүрүңү херегаел барааныры-биле үзүктелешкенин чокка хандырар.

Магазинни иштиң, даштын үргүлү арыг-шевер тургузар болган бараанырыниң делегелерин үлгелерин организацтаар, ниитиниң социалистг өңүзүн карап огу дөг камгалар, садып алыкчылар ортузунга көпперсе-массалык ажалды улам күнтелдирер. Совет садыг ажалдакчызы кижиниң ниити болган политиктиг билин, культураны бедик болур укжурут дөзирин эки билдир мен. Бодунун билинин база мергезинин бедилер дөш «Советская тор-говля», «Шин» солуннарын чагыдып алган, муракчы салгык-ларның ина парламенттин дуржулганын номчу, өөренип турар мен.

Төөгүлүгү чеди чылды хуусаа бетинде күссөдир дөш социали-стг чарышка киришпешаан, муракчы салгык эш Чигжиттен куду өвөс, харын бедик көргүзүлгелерин болурунң бугу аргалары менде бар. Бо сорулгалык чели алгыра, хамыктын мурунда са-дып алыкчылар-биле харылааны күнтелдирер, оларын хере-гелдерин хун бүрдө сөвүтүрп көөрү, үлгелерин хандырары өргө-жөк чутула.

Чөөн-Хемчиктин «Искра» колхозта магазин өргөлдөкчн.

Д. ЧИНДОЛ.

Инженер болган

Бистин чуртувустун улус ажал-агалының ажалы-бүрү адмиралырга тускай эртемилерин белеткөзгөн-че Коммунистг партия болган Совет чазак улут кижизилдеги ула-нып турар. Моон тодаргай чик-көн бистин областтык амидиралы-нан бенин көрүп болур. Чөөн-Хемчик айонунун Байн-Таалаан келген Оя-лар Чигит-Доржу ону классыга 954 чылда докшаш, Ленинград-ын политтехниктиг институтунга өренип чорупкан.

Бистин чуртувустун аас-кежиктиг «ке-даа» солдар, кыстары-биле ка-ды эш Чигит-Доржу оң докшаш «Федиге» черин 1960 чылда — ели чыл планының ийги чылмын өөрүшкүлүг докшаш, төрөө об-ластынга ажалдары-биле мартиг гезинде хан чанып келген. Ол мн-шап Тыванын солдар, кыстары Со-вет Эвилелиниң өскө-дө хоорайла-нында дөш өредилге черлеринде өренип, улус ажалы-агалының а-жалы-бүрү адмиралынын тагалы-биле тускай эртемилерин чедип ап турар. Ла дээрге, коммунизмни анык тургузукчуларын өренип, кижизил-де дугайында Коммунистг партия-нын, Совет чазактың чагай салгыш салышканынын тодаргай илерөөш-кени болур.

Анык инженер Ондар Чигит-Доржу Кызылдын төп электротех-никазынң улут инженеринге ажал-ы-лар кылдыр томуйлаттырган. Дөш-ли өредилге черинге шиптөөшүн ал-ган тускай эртемни ажал-херектиг кырынга чедишкенин ажалдарын ача күзөөш.

В. АРАНЧАА.

Ровно область. Дубно районда Социалистг Куш-ажылдык Маа-дыры Петр Митрофанович Во-ловиков даргалаан «Депшильге» кол-хоз областа эң дээрлериниң би-рэзин. Эртен чылын ортумаа-биле гектар бүрүзүндө 39 центер тараны, 373 центер чигир сөк-лөзүн ача алган.

Колхозтун малчынаары база эки ажалдааннар. Колхоз ниити-зи-биле чүс гектар шөлге онаштыр 505 центер сүттү, 90 ажал центер этти бөдүргөн. Колхоз эм он-даа бедик хуузалгенин ал-ган: 100 гектар шөлге онаштыр 750 центерден эвөөш эвес сүттү, 250 центер этти, бир гектар-

дан—кукуруза-биле кады 51 центер тараа культураларын, 750 центер кукуруза массазын, 500 центер чигир сөк-лөзүн алыр.

Өске областтарын болган рес-публикаларын көдө ажал-агалы ажалдакчылары муракчы дур-жулганы өренип дөш үргүлүгү ача барып турарлар.

Чурукта: колхозтун даргазы П. М. Воловиков (солгай тала-зында) Сумск областа Фрунза аттыг колхозтун даргазы Г. Цо-кота-биле дуржулга солчуп, чу-гаалажып олуру.

Фото А. Платоновтуу.

СЭТА-нын фотохрониказы.

болган бодунун хууда чүрүмүн эки-жидер база муракчы волхозчулар-нын деленилге чедир ажалдарын хуузалгенин турган. Ам оон бээр 2-айлар эртинп турар. О. Багай-оол колхозта ам эки ажалдык диртип, хуузалгенин ажалы—топкал кагар норманы хун бүрдө 150—200 хуу күссөдир турар. Мындыг ажал-дыг чижектерин хөйү көргүзүп бо-лур.

Эш-хуузуңуң судтарының ажал чорудуганын чонун кижизилдеринге көнүгү улут рольдуг болур деп түн-вельди «Большевик» колхозта эш-хуузуңуңуң суду кылган болган суд-тун кижизилдерин колхозтун активи-биле кады чонун ортузунга хойлу-дурм тамылгалык чорудуп турар. Моон түнвельнде чүрүм үрөөр, арага-лаар, ажал шагы үр чорук дык эвөөжөөн.

С. НЫЗЫЛ-ООЛ.

Эш-хуузуңуң судунга О. Багай-оол хөй-ниитиниң мурунга бодунун буруузун бүрүнү-биле минип, төрө-он колхозтун ажал-херөөнне иделмейлиг кижип, баштаар черин ч берген даалгаларын эки күссөдир

Эш-хуузуңуң суду колхозка тур-густунганындан бээр чамдык херек-терин көргөн болган буруудаттырып кемчөк алыскааннар боттарынын бу-руузун минип, ыдыг херектерин катап бөдүрбөзүнүң дугайын хөй-ниитинин мурунуга сөзүн берип тур-ган. Оң тодаргай херечил болза, колхоз бугурулегиинге орта ажалда-нас, ажал шагы үр болган арага-лап, чүрүм үрөп, уаус өтпөн чоруп турган Ондар Багай-оолдун херөөн эш-хуузуңуң судунга бо чылдың өгө-зинде көргөн.

Эш-хуузуңуң судунга О. Багай-оол хөй-ниитиниң мурунуга бодунун буруузун бүрүнү-биле минип, төрө-он колхозтун ажал-херөөнне иделмейлиг кижип, баштаар черин ч берген даалгаларын эки күссөдир

Хүлээлгезин уткан

Хүлөөтү чалап баарымга, өшкүчү өдүрүп каадыт диген болгай. Боду көрбөй, эмневейн тургаш, өдүрүп каадыт деп шуут айтышкын бөргө канчал болур боор—деп, хойжу Шахык база немени.

—Эмчи Винокуровтун сөс-домоан эки билер өвөс, арай деп челип кел-генде аарыг малды шипчелейн тур-гаш-ла чапчаттынын хөлчөк-ла баар кылып болгай, та чүү деп турары ол чүве. Бистерге даа чедирбес, көп-чүг-ла киж бо, оолдар—деп, эш Белек-оол уламчылады.

Аарыг малды барып өмөп, ону экиртип аларының бүгү хемчөөн алыр болган малчынаарың ажалы-га дуураалык күлөөлөгөн эш Винокуров шуут утуп, шип өвөс чоруту кылып турары малчынаар-нын сеткилин хомудулап турар. Чагыс баш малды өдүрүп хаммап чок, оон дүгүн грамм хире хылга-нын бенин чидирери биске каража болур.

Бо чижектен ап бөргө, Сталин аттыг колхозтун баштаар чери тус-кай эртемилерин-биле ажал чорут-пай, оларын канчаар ажалдап ту-рарын сөвүтүрүп көрбөйн турары илден-дир.

С. СЕВЕК. Бай-Тайга район.

ПОЛИТШКОЛАНЫҢ АЖЫЛЫ

Чөөн-Хемчик районун Ийме суму-зуңуң Ленин аттыг колхозта полит-школанын ажалы эки тургустунган. Ында 19 коммунист, комсомолчу-лар болган активтер өренип турар. Бөредилге чылды агазгөндөн бээр кичөөдөрүн 21 уада эртаргөн. Ийме 7 чыл школаның башкызы, пропагандист эш О. Очур-оол кичөө-дөрүн организацтыг, бедик деленге эртерерин хандырган.

Партия эге организацязы (секре-тары эш Дакпай) политшколаны хун бүрдө удуртуп, оң ажалының дугайында айтырыгы партия хура-лынга чугаалажып турар.

Клубтун бир өрөөн кичөөдөрүн эртереринге апит, таарымчалыг кылдыр дерип тургускан: ында чы-лым, чырык база столдар, сандайлар четчирн-биле салдыган.

Дынакчылардан Дакпай, Осур, Долума, Чыныкыла, Шожал-оол, Ал-дын-оол, Чылас-оол боттарының би-дин бедилп алыр дөш кызыма-кай өренип, хууны билгелерни че-дип ап турар. Дынакчылар А. Өл-зөй-оол, Доржу, Шоиман-оол, Чу-дун, Доймак олар боттарының би-лин бедилп аларынга салгыш сал-байн, харын кичөөдөрүн үргүлүчү үрөп болган оозалдар чорутары чачмы болган. Иччанган ол ды-накчыларынң дугайын партия ху-рамынга чугаалажып көргөш, моон солгаар кичөөдөрүн үсөйи, кызы-мак өренирив оларга сагындыр-ган.

М. ЧИМБИ.

В. И. Ленинниң төрүттүнгөн хунүндө бээр

90 чыл болурунга

В. И. Ленин, Н. К. Крупская болган А. И. Елизарова олар урулгар-биле кады Горкиде, 1922 чылдың ав-густ-сентябрь.

ЛЕНИНЧИ ГОРЬКИЛЕРДЕ

Чагаалыг орук эсим иштиңче чи-п-гедей карарын талыйл чоруй бар-ган. Чүс-чүс чылдар назымал аша-лар, дубар болган шивидер хар-биде шипеттидир кеттиңилген, бе-дик, чараш чагаайн көнчү апарган тургузаалар. Сад арныңг ханы-мында—улут, чөөн баганааларыг эр-ги шагын бажыны турар, кижизил-дөгелеттенин төгүзүдө кайтам-сөвхоз, Ленинская деп стация, Ильяч атыг школалар болган куль-тура бажынаар. Ажалчы чонун кижизилде ажалдап эртерген. Ленинчи Горькилер... Эртенден эге-дөш өрай көжөөгө чедир ынар ки-жилер аккан хем дег шуужуп көп турарлар. Маңаа Мосеваның ажалчынын-даа, Братскинин туду-гу-жуу-нда, Казакстандан келген хөй кадарчызын-даа, Мурманскинң ба-лыкчынын-даа көрүп болур.

Ильичиниң мнш алаазында ту-руп алгаш, делегейниң ажалы-бүрү чуртарынын болган нациаларынын төлөөлөкчлери: кыдат сургуул-дарын болган ветнам профвола-зы ажалдакчыларын, чили чогаал-чынын болган анган докерины, поль-ша дагылаарын болган Франция-дан келген аныктарын ол орутуп кылаштажып орамын көрүп болур.

